

Світлана Шмалей

ПЕДАГОГІЧНІ МАЙСТЕРНІ – АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Інновації у сфері вищої освіти заслуговують пильної уваги, оскільки підготовка вчителя ХХІ століття повинна не тільки відповідати високому рівню досягнень людського розуму в світовому масштабі, але передбачати прогресивні тенденції розвитку освітньої системи [5; 8]. У зв'язку з цим існує ініціатива проекту організації та проведення педагогічної практики на зовсім новому інноваційному акмеологічному рівні [6]. Вважаємо, що педагогічна практика проекту «Педагогічні майстерні» повинна стати альтернативною моделлю підготовки педагогічних кадрів по адресному запиту освітніх закладів різних типів і видів та може бути складовою частиною загальнопедагогічної підготовки студентів педагогічних спеціальностей університетів.

«Педагогічна майстерня» визначається як компонент системи професійної підготовки студентів, спрямований на гармонійний зв'язок теоретичних знань і відповідних їм практичних умінь у втіленні інноваційних ідей. «Педагогічна майстерня» – різновид професійної підготовки, спрямованої на оволодіння студентами досвідом інноваційної діяльності в процесі творчої участі в діяльності «майстра». У «Педагогічній майстерні» студенти опановують передовий досвід авторських освітніх установ, підвищують методологічну та методичну культуру, долучаються до дослідницької діяльності. Процес навчання в «Педагогічній майстерні» має двосторонній характер. Це викладання – діяльність майстра і навчання студентів, які виступають в єдності спільного творчого процесу. Основними цілями проекту є:

1. Створення системи:
 - підготовки педагогічних кадрів з урахуванням запитів освітніх установ;
 - дієвої науково-методичної та психологічної підтримки студентів в організації інноваційної навчально-виховної роботи і дослідницької діяльності.
2. Створення умов для успішної адаптації і закріплення студентів в освітніх установах.
3. Створення та апробація інноваційної моделі практичної підготовки студентів в умовах дворівневої системи вищої професійної освіти.

Завданнями проекту є: формування і закріплення основних професійно-педагогічних компетенцій, придбання передового інноваційного досвіду авторських освітніх установ; реалізація професійного та особистісного потенціалу студентів, створення умов для самостійної професійної діяльності в умовах авторських освітніх установ, формування професійної

майстерності; створення умов для активної участі студентів у науково-дослідній діяльності авторської освітньої установи.

Авторська освітня установа є інноваційною та реалізує сучасні напрямки освіти, такі як розвиток моделей гімназійної освіти, профільного навчання і допрофільної підготовки, створення системи розвитку ключових компетенцій та формування наукового типу мислення учнів; впровадження та поєднання модульних підсистем додаткової освіти.

Діяльність педагогічної майстерні будується на наступних принципах: добровільності залучення студентів у процес діяльності педагогічної майстерні; рівності всіх учасників у діяльності педагогічної майстерні і відповідальності кожного за свій вибір; творчої співпраці на основі взаємної довіри, єдності педагогічних поглядів, методичних пошуків, прагнення до спільного вирішення творчих питань; відсутності оціночних суджень. Проект «Педагогічні майстерні» розроблений на 3 роки і має етапи послідовної реалізації (табл.).

Таблиця

Етапи проекту «Педагогічні майстерні»

	Назва етапу	Зміст етапу
1.	Педагогічна адаптація студентів до умов проходження практики в даній освітній установі	«Занурення» в освітнє середовище педагогічної майстерні
2.	Освоєння авторських педагогічних технологій	Професійно-прикладна підготовка. Практична робота студентів як помічників вчителів-майстрів
3.	Активне застосування інноваційного досвіду у власній педагогічній діяльності	Активне застосування інноваційного досвіду у власній педагогічній діяльності. Підготовка експериментального проекту (курсової / випускної кваліфікаційної роботи чи педагогічних проектів різного типу) на базі освітнього
4.	Заключний	Квазіпрофесійна діяльність студентів в освітній установі. Самостійна діяльність в авторських освітніх установах. Попередній захист експериментальних проектів (курсів та випускні кваліфікаційні роботи, творчі, інформаційні, телекомунікаційні, програми виховання, навчання)

Відповідно до етапів проекту розроблена пілотна програма, яка відображає нормативні положення з організації базового обсягу практики на факультетах у відповідності з Державними освітніми стандартами вищої педагогічної освіти; за напрямками підготовки та рекомендації з розробки та включення авторського компонента педагогічних майстерень як варіа-

тивного змісту. Варіативний зміст розробляється освітніми установами з урахуванням основних напрямків діяльності освітніх установ та авторського компонента. Важливим є те, що освітні установи спільно з базовим вищим навчальним закладом створюють індивідуальний освітній маршрут для студентів-учасників проекту «Педагогічні майстерні», який дозволяє індивідуально «поштучно» працювати під керівництвом педагога-майстра і освоювати досвід його педагогічної діяльності.

У цілому практика передбачає:

на 1 етапі – ознайомлення зі структурою навчально-виховного процесу в освітньому закладі, традиціями, особливостями, авторською концепцією, правилами ведення документації викладачами, класними керівниками, адміністрацією; вивчення організації навчально-виховного процесу в освітньому закладі; вивчення прийомів роботи викладачів-предметників, класного керівника, вчителя початкових класів, соціального педагога, менеджера, інженера інформаційних технологій, технолога, педагога додаткової освіти, вивчення специфіки роботи в освітній установі, структурних підрозділах (соціальних служб, соціально-психологічних центрах тощо); самооцінку студентів професійної придатності до навчально-виховної, соціальної, управлінської роботи в авторській інноваційній освітній установі [4].

На 2 етапі – вивчення змісту і особливостей розробки та використання авторських педагогічних технологій, що використовуються в різних сферах освітньої діяльності (викладання, соціальна робота, організація виховної роботи, управління, інформаційний супровід освітнього процесу); участь у плануванні навчальних, виховних занять, соціальної роботи із застосуванням авторських педагогічних технологій, надання допомоги педагогу-майстру в організації та проведенні навчальних, виховних занять [3].

На 3 етапі – активне застосування студентами інноваційного досвіду у власній педагогічній діяльності; виконання експериментальних проєктів-дослідні (курсів роботи або випускні кваліфікаційні роботи), творчі, інформаційні, телекомунікаційні; програми (виховання, навчання), спрямованих на опис та апробацію власного інноваційного досвіду роботи в умовах авторської освітньої установи [2].

На 4 етапі – самостійну професійну педагогічну діяльність в авторських освітніх установах; попередній захист експериментальних проєктів (дослідницький – курсова або випускна кваліфікаційна робота), творчий, інформаційний, телекомунікаційний; програми (виховання, розвитку та ін.) на базі освітніх установ; участь студентів у підведенні підсумків діяльності «Педагогічних майстерень».

Досвід свідчить, що, в основному, зміст педагогічної практики (і предметний, і педагогічний, і психологічний блок) спрямовано на формування педагогічного досвіду студента шляхом застосування теоретичних знань. При цьому і методисти, і вчителі, як правило, орієнтують практиканта на засвоєння основних фундаментальних аспектів організації навчаль-

ного процесу (цілі уроку, типи уроків і їх структура, методи, форми та засоби навчання, особливості організації діяльності вчителя та учнів на основних етапах уроку та ін.). Безсумнівно, ця робота є необхідною сходинкою у формуванні професійних якостей студента. Але педагогічна практика, без сумніву, вирішує ще одне важливе завдання – вивчення та узагальнення педагогічного досвіду. І цьому аспекту, на наш погляд, не приділяється належної уваги, спостереження студентами за роботою вчителів відбувається безцільно і безсистемно. У результаті спостереження, як метод наукового пізнання перетворюється в звичайний перегляд уроку. Для практикантів залишаються не поміченими багато педагогічних прийомів, дій, фраз, якостей вчителя, які складають майстерність педагога і які відрізняють сильного вчителя від посереднього. Причому, це стосується і безперервної практики, де основною діяльністю студентів є спостереження за навчальним і виховним процесом.

Як наслідок, при проведенні своїх уроків практиканти не вміють виконувати самоаналіз і робити самооцінку. В той же час самоаналіз і самооцінка як компоненти педагогічної діяльності мають величезне стимулююче значення. Ці компоненти недостатньо виражені в роботі багатьох вчителів. У кращому випадку, вчитель зазвичай називає мету уроку; навчальний матеріал, підготовлений до уроку; етапи уроку; задум чи ідею уроку, методи, форми, спеціальні засоби навчання (аналогічно характеризують виховні заходи). Рідко можна почути про те, що в ході уроку вчителю довелося змінити намічений план, замінити одні засоби іншими. Досвідчений учитель, учитель-майстер при аналізі своєї діяльності прагне показати організацію навчальної (а не педагогічної) діяльності, спрямованої на досягнення поставлених цілей уроку (аналогічно у виховній роботі). Це свідчить про високий рівень самоаналізу на основі педагогічної рефлексії – здатності усвідомлювати необхідність і значущість своїх дій і дій учнів у єдності. Розвинути педагогічну рефлексію так само важливо і необхідно, як навчитися конструювати педагогічний процес [7].

В рамках проекту «Педагогічні майстерні» одним з напрямків вирішення даної проблеми може бути розробка завдань, анкет, діагностичних матеріалів, карт, схем, які допоможуть студенту здійснити спостереження та аналіз діяльності вчителя під час проведення навчального чи виховного заходу.

В умовах вирішення сучасних освітніх проблем засобами інтерактивних технологій особливе місце займає організація проектної діяльності [2]. Універсальним компонентом процесу навчання стає не заучування тексту, не виконання навчальних завдань, а пізнання в процесі реалізації проекту. Роботу над проектами можна розглядати як інше направлення вивчення досвіду роботи шкільних вчителів в проекті «Педагогічні майстерні». Для практики на 2 і 3 курсах буде більш актуальна тематика, пов'язана з дослідженням особистості сучасного педагога, наприклад, «Педагог – ви-

хователь», «Вчитель – друг своїх учнів», «Талант вчителя», «Учитель як актор своєї професії», «Зовнішній вигляд учителя «і т.п. Важливо, щоб кожна з них розкривала одну з граней всіх якостей вчителя. На 4 та 5 курсах можна запропонувати тематику, пов'язану з дослідженням прийомів педагогічної техніки з акцентом на відповідну спеціальність студента, наприклад, «Прийоми демонстрації професійного рівня», «Прийоми усного опитування», «Прийоми підвищення інтересу до навчального матеріалу», «Прийоми подачі домашнього завдання «і т.п. Кожна з груп студентів працює над своєю темою і на підсумковій конференції представляє свій продукт. Продукт може бути представлений в різних формах: презентація, відеофільм, модель, публікація, порівняльно-порівняльний аналіз, аналіз даних опитування чи анкетування, навчальний посібник, оформлення кабінету. Важливе розкриття кожної проблеми з різних позицій: що є з цього питання у навчально-методичній літературі, що має місце в конкретному навчальному процесі, особисте ставлення студентів до даного питання [1]. Таким чином, даний вид діяльності дозволяє одночасно накопичувати цінні «тонкощі» професійної майстерності і навчати студентів проектною діяльністю.

Слід зазначити, що впровадження представленої моделі педагогічної практики в цілому дозволяє створити умови для занурення студентів в професійну діяльність і підготувати компетентні педагогічні кадри, які володіють системою універсальних знань, вміють вирішувати професійні та дослідницькі завдання, що мають досвід самостійної роботи, здатні до продуктивної професійної творчості в умовах інноваційно-розвивального середовища авторської освітньої установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Быстрая Е. Формирование межкультурной педагогической компетентности учителя / Е. Быстрая // *Alma mater. Вестник высшей школы.* – 2006. – № 6. – С. 14–18.
2. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів / під ред. Н. Побірченко. – К. : Науковий світ, 2003. – 138 с.
3. Дмитриев С. В. От предметно-ориентированных образовательных технологий к личностно-ориентированным профессионально-педагогическим технологиям / С. В. Дмитриев // *Подготовка специалистов области: Проблемы подготовки будущего учителя.* – Н. Новгород, 2001. – С. 83–84.
4. Кацова Л. І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Харків, 2005. – 208 с.
5. Левківський М. В. Інноваційні технології формування компетентності майбутніх учителів / М. В. Левківський // *Освітні інноваційні*

- технології у процесі викладання навчальних дисциплін : зб. наук.-метод. пр. – Житомир : ЖДУ, 2004. – С. 49–55.
6. Оганесян Е. В. Культурологическая модель педагогической практики студентов (опіт апостроения) / Е. В. Оганесян. – М. : Педагогическое общество России (Центральный совет), 2004. – 176 с.
 7. Орлов А. А. Динамика личностного и профессионального роста студента педвуза / А. А. Орлов, Е. И. Исаев и др. // Педагогика. – 2004. – № 3. – С. 53–60.
 8. Попова О. В. Основи педагогічної інноватики : навч. посіб. / О. В. Попова, Г. Ф. Пономарьова, Л. О. Петриченко. – Харків, 2009. – 192 с.